

PAPER DETAILS

TITLE: İngiliz Sömürge Dönemi'nde Hindistan'da Yasanan Kitliklar

AUTHORS: Hüseyin GÜNARSLAN

PAGES: 203-225

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1319995>

İngiliz Sömürge Dönemi'nde Hindistan'da Yaşanan Kıtıklar

Famines in India During the British Colonial Period

Hüseyin Günarslan¹

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Hüseyin Günarslan (Dr.),
Windsor Üniversitesi, Tarih bölümü, Kanada
E-posta: gunarsl@uwindsor.ca
ORCID: 0000-0002-7276-7476

Başvuru/Submitted: 13.07.2019
Revizyon Talebi/Revision Requested:
07.09.2020
Son Revizyon/Last Revision Received:
14.09.2020
Kabul/Accepted: 08.09.2020

Atıf/Citation: Günarslan, Hüseyin. "İngiliz Sömürge Dönemi'nde Hindistan'da Yaşanan Kıtıklar", *Avrasya İncelemeleri Dergisi - Journal of Eurasian Inquiries* 9, 2 (2020): 203-225.
<https://doi.org/10.26650/jes.2020.014>

Öz

Bu çalışma İngilizlerin kolonileştirdikleri Hindistan'da uyguladıkları politikalar ve onun sonucunda meydana gelen kıtlıkları incelemektedir. Hindistan İngiliz kolonisi olduğu günden itibaren fakirleşmeye başlayan bir ülkedir. İngilizlerin Hindistan'da uyguladığı sömürge politikaları sonucu ülkenin kaynakları hızla Avrupa'ya aktarılmıştır. Ülke insanı da ağır vergiler altında yaşamaya mecbur edilmiştir. Bir tarım ülkesi olan Hindistan'da halk üretimini yaptığı geleneksel zirai ürünler yerine İngilizlerin ihracını yapabileceği sanayi değeri olan ürünler yetiştirmeye zorlanmıştır. Hindistan'ın sosyal ve ekonomik yapısının tahrip edilmesi sonucu milyonlarca insan yiyecek bulamaz hale gelmiştir. İngilizlerin Hindistan'ın gelişmesi adına inşa ettikleri demiryolları ve sulama kanalları da aslında onların ülkeden daha fazla gelir elde etmek için yaptıkları projelerdir. Bu projeler dolayısı ile Hindistan'dan daha fazla ürün İngiltere'ye ve Avrupa'ya taşınması amaçlanmıştır. Topraklarını kaybetmek istemeyen halk ağır vergileri ödeyebilmek için tüm gücü ile İngilizlerin istediği ürünleri yetiştirmiştir. Neticede Muson yağmurlarının eksikliğinin tetiklediği kuraklıklar sonucu halk yiyecek bir şey bulamaz hale gelmiştir. Böylece açlıktan ve ortaya çıkan bulaşıcı hastalıklardan milyonlarca Hintli hayatlarını kaybetmiştir. İngilizler sözde yardım programları adı altında Hintlilere yardım edildiği izlenimi vermeye çabalamış hakikatte ise hiçbir şey yapmamışlardır. Bir araya gelerek beraber hareket edebilme yeteneğini kaybeden halk sömürge dönemi boyunca inanılmaz acılar yaşamıştır.

Anahtar kelimeler: İngiltere, Hindistan, Koloni, Kıtık, Kuraklık

ABSTRACT

This study examines the policies and consequent shortages of the British colonies in India. India is a country that began to get poorer from the day it became a British colony. As a result of the colonial policies of the British in India, the resources of the country were rapidly transferred to the West. Indians were also forced to live under heavy taxes. In India, an agricultural country, people were forced to cultivate products of industrial value, which could be exported by the British instead of traditional agricultural products. As a result of the destruction of India's social and economic structure, millions of people were unable to find food. The railways and irrigation canals that the British built for the development of India were actually the projects that they did to generate

more income from the country. These projects were aimed at moving more products from India to the Britain and Europe. People who did not want to lose their land and to pay heavy taxes, produced the products that the British wanted. As a result of the drought triggered by the lack of monsoon rains, the public became unable to find anything to eat. Thus, millions of Indians lost their lives due to starvation and the resulting infectious diseases. The British gave the impression that they were helping the Indians, but in reality they did nothing. The people, who lost the ability to act together, experienced incredible suffering throughout the colonial period.

Keywords: England, India, Colony, Famine, Drought

EXTENDED ABSTRACT

The British operations in India began in 1600 with the trading of the East India Company. The company started to trade with Shah Cihangir's permission in 1608. The British East India Company increased its influence in the country to deal with kings and princes on behalf of Britain. The company got bigger day by day and formed a private army of approximately 260 thousand people. As a result of the rapid growth of the British administration, the public hated the British. The British found an opportunity in this land because there was not a strong central Indian power, government. The British relied on the strength of their armies. Although the Indians sometimes rebelled against the British armies, they were easily suppressed. The most important reason behind the failure of the Indians was their inability to come together against their enemies.

With the weakening of the Mughal Empire, the balance of power in the country had changed rapidly. Many local Indian princes and kingdoms were fighting each other. These local powers were unaware of the external threat in their country. They were purged one by one by the British armies. The British had armies in Madras, Bombay and Bengal. There were salaried Indian soldiers under the command of British officers. Tens of thousands of soldiers were serving in the army of Bengal; whose hometown was also the Indian local kingdom of Avadh. With the occupation of this local kingdom by the British, dissatisfaction among the soldiers arose. The troubles were compounded by the selfish and disdainful behavior of the British officers. In addition, many Indian soldiers feared that the British would Christianize them by detaching them from their Hindu and Muslim faith. Indian soldiers revolted as a result of the combination of many factors. According to the Indian historian Javed Iqbal, the rebellion that started in 1857 was also the biggest revolt of the Indians against the British. For this reason, it has become one of the most studied topics in Indian history. The British mercilessly suppressed this revolt of the Indians, which turned into a struggle for independence. Millions of Muslims and Hindu Indians were slaughtered.

After the rebellion, the British parliament revoked the powers of the British East India Company. Thus, the British Crown directly ruled India from 1858 to 1947. With the start of the First World War, the British made their wartime laws permanent in order to govern India more easily. Protests of the Indians led to the Amritsar massacre in 1919, in which British

soldiers killed hundreds of civilians. After this incident, Indians under the leadership of Mahatma Gandhi entered into a full independence struggle. While more than 100 thousand people were imprisoned, hundreds of Muslims died in the events that took place in Peshawar in 1930. The Bengal famine occurred in 1943, and millions died as a result of British Prime Minister Churchill's continued delivery of food from India to Europe. Meanwhile, Indian soldiers were fighting alongside the British against the Japanese. After the war, 10 thousand Indian soldiers revolted with a desire for independence. When the British were forced to back down a year later, India split and 2 million people died.

While the wealth of this country helped and developed Britain, it impoverished this most developed country of the East. With a one-sided domination policy implemented by the British with the understanding of colonialism and thinking only of their own gains, famines arose one after another in the country, and the people of this rich country of the East, lost millions of lives. Therefore, it is necessary to investigate how millions of people lost their lives due to non-war causes in an Eastern country while developing a Western country. With this study, the policies implemented by the British in India during the colonial period and the shortages that occurred as a result of it were tried to be revealed. It is necessary to know the policies implemented by the British in this country, who directly intervened in the life of the Indian people for their own commercial gains. It is necessary to determine the conditions under which famines occurred in the country. Thus, it would be easier to understand why millions of people lost their lives during famines. The study was done by analyzing the information obtained by searching the resources related to the subject. In the first part of the three-part study, how the British exploited India's existing resources was emphasized. In the second chapter, the effects of railways and irrigation channels on famine were investigated. In the third and last part, the methods of the British to combat these famines and what they did for the people were tried to be revealed.

Giriş

İngilizlerin Hint coğrafyasında sahneye çıkışı 1600 yılında Doğu Hindistan Şirketinin ticari faaliyetleri ile başladı. 1608 yılında Şah Cihangir'in izin vermesi ile birlikte ilk ticari faaliyetine başlayan şirket, yıllar geçtikçe bir güç merkezine dönüştü.¹ İngiliz Doğu Hindistan Şirketi İngiltere adına yerel Hintli kral ve prensler ile anlaşma yoluna giderek ülkedeki etkinliğini artırdı. Şirket gün geçtikçe daha da büyüdü ve yaklaşık 260 bin kişilik özel bir ordu oluşturdu. İngiliz yönetiminin ülkeyi hızla sömürmesi sonucu halkta İngilizlere karşı nefret oluştu. Ülkede karşılarına çıkacak merkezi bir gücün olmamasını fırsata çeviren İngilizler ordularının gücüne güvenmekteydi. Hintliler zaman zaman İngilizlere karşı başkaldırıya geçse de bunlar rahatlıkla bastırıldı. Hintlilerin başarısızlığının altında yatan en önemli sebep ise onların düşmanlarına karşı bir araya gelememesi oldu. Babürlü imparatorluğunun zayıflaması ile birlikte ülkede güç dengesi değişmişti. Aralarında husumet bulunan birçok yerel Hintli prens ve krallık birbiri ile mücadele içindeydi. Ülkelerindeki dış tehdidin farkına varamayan bu yerel güçler İngilizlerin orduları tarafından birer birer tasfiye edildi. İngilizlerin Hindistan'da Madras, Bombay ve Bengal'de orduları bulunmaktaydı. Bu ordularda İngiliz subayların emrinde maaşlı Hintli askerler görev yapmaktaydı. Bengal ordusunda ise memleketi Avadh Hint krallığı olan on binlerce asker görev yapmaktaydı. İngilizlerin bu krallığı işgali ile birlikte askerler arasında memnuniyetsizlikler baş göstermişti. İngiliz subayların bencil ve tepeden bakan davranışları ile sıkıntılar daha da arttı. Ayrıca birçok Hintli asker İngilizlerin kendilerini Hindu ve Müslüman inancından kopararak Hristiyanlaştıracığından da korkmaktaydı. Neticede birçok faktörün bir araya gelmesi sonucu askerler isyan etti. Hintli tarihçi Javed Iqbal'e göre 1857 yılında başlayan isyan aynı zamanda Hintlilerin İngilizlere karşı en büyük başkaldırısı olmuştu. Bu nedenden dolayı da Hindistan tarihi açısından en fazla çalışılan konular arasına girdi.² İngilizler ise Hintlilerin bağımsızlık mücadelesine dönüşen bu başkaldırısını acımasızca bastırdı. Milyonlarca Müslüman ve Hindu Hintli katledildi.

İsyan sonrası İngiliz parlamentosu İngiliz Doğu Hindistan Şirketinin yetkilerini iptal etti. Böylece İngiliz kraliyeti 1858 yılından 1947 yılına kadar geçen sürede Hindistan'ı direkt olarak yönetti. Birinci Dünya savaşının başlaması ile birlikte İngilizler Hindistan'ı daha rahat yönetebilmek için savaş zamanı kanunlarını kalıcı hale getirdi. Hintlilerin protestoları 1919 yılında İngiliz askerlerinin yüzlerce sivil halkı öldürdüğü Amritsar katliamına sebep oldu. Bu olaydan sonra Mahatma Gandhi'nin önderliğinde ki Hintliler tam bağımsızlık mücadelesi içine girdiler. 100 binden fazla insan hapsedilirken 1930 yılında Peşaver'de çıkan olaylarda yüzlerce Müslüman hayatını kaybetti. İngiltere Başbakanı Churchill'in Hindistan'dan Avrupa'ya gıda gönderilmesine devam etmesinin sonucu olarak 1943 yılında Bengal kıtlığı yaşandı ve milyonlarca insan öldü. Bu sırada Hintli askerler İngilizler ile birlikte Japonlara karşı savaşıyorlardı. Savaş sonrasında 10 bin Hintli asker bağımsızlık isteği ile isyan etti. Bir yıl

1 K. C. Beliappa, *The Image of India in English Fiction*, (Delhi: BR. Publishing Corporation, 1991), 1

2 Javed Iqbal, "Mutiny or War of Independence? Determining the True Nature of the Uprising of 1857", *Pakistan Journal of History and Culture*, Vol. XXXI, No.1, 2010, 55.

sonra İngilizler geri adım atmak zorunda kaldığında Hindistan bölünmüş ve 2 milyon insan hayatını kaybetmişti.

Dünya tarihinde önemli bir konuma sahip olan Hindistan İngilizlerin sömürge yılları boyunca sahip olduğu en önemli kolonilerden birisi olmuştu. Avrupalıların Hindistan'a ulaşıp Doğu'nun zenginliklerine sahip olma düşüncesini İngilizler yerine getirmişti. Farklı din ve kültürlere ev sahipliği yapan ve barışçıl bir topluma sahip olan Hindistan gerek iş gücü gerekse tarımsal zenginliği ile İngilizler için her zaman önemli bir ülke olmuştu. 1765 itibarı ile Hindistan % 25'lik payı ile Çin'den sonra dünyadaki en büyük ikinci ekonomiye sahipti. İngilizlerin ise ancak % 2'lik bir ekonomik büyüklüğü vardı. Yüzyılın sonuna gelindiğinde ise Hindistan bu zenginliğinin yanı sıra milyonlarca insanını da kıtlıklarda kaybetmişti.³

Bu ülkenin zenginlikleri İngiltere'yi kalkındırırken doğunun bu en gelişmiş ülkesini ise fakirleştirmişti. İngilizlerin sömürgecilik anlayışı ile uyguladığı ve sadece kendi kazanımlarını düşündükleri tek taraflı bir hâkimiyet politikası ile ülkede birbiri ardına kıtlıklar baş göstermiş ve doğunun bu zengin ülkesinin halkı milyonlarca insanını kaybetmişti. Bundan dolayı Batılı bir ülke kalkınırken Doğulu bir ülkede milyonlarca insanın savaş dışı sebepler ile hayatını nasıl kaybettiğinin araştırılması gerekmektedir. Bu çalışma ile de İngilizlerin sömürge dönemi boyunca ülkede uyguladıkları politikalar ve onun sonucunda meydana gelen kıtlıklar sebep sonuç ilişkisi içinde ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Kendi ticari kazanımları için Hint halkının yaşamına doğrudan müdahale eden İngilizlerin bu ülkede uyguladıkları politikaların bilinmesi gereklidir. Ülkede görülen kıtlıkların hangi şartlarda gerçekleştiğini tespit etmek gerekmektedir. Böylece kıtlıklarda neden milyonlarca insanın hayatını kaybettiği de daha kolay anlaşılabilir. Çalışma konu ile ilgili kaynakların araştırılması sayesinde elde edilen bilgilerin analiz edilmesi ile ortaya çıkarılmıştır. Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde İngilizlerin Hindistan'ın var olan kaynaklarını nasıl sömürdüğü üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde demiryolları ve sulama kanallarının kıtlığa etkisi araştırılmıştır. Üçüncü ve son bölümde ise İngiliz yönetimi altında iken Hindistan'da görülen kıtlıklar, İngilizlerin bu kıtlıklar ile sözde mücadele yöntemleri ve neler yaptıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1. İngilizlerin Hindistan'ı Sömürmesi ile Halkın Fakirleşmesi

Tanım olarak değerlendirildiğinde kıtlıklar kısa süreli olaylar olarak tanımlanmaktadır. Belirli bir coğrafi alanda belirli bir sayıda insanın hayatını kaybetmesine yol açarlar ve sebepleri daha çok ekonomik geri kalmışlıkla ilgilidir.⁴ Hindistan'da kıtlıkların başlamasını tetikleyen olaylar ise kuraklıklar sonucu topraktan ürün alınamamasıydı. Skoufias'a göre topraktan ürün alamamanın en önemli sebebi ise ülkenin sosyal yapısına olumlu yönde etki etmesi gereken kurumların yetersizliği idi. İngilizlerin halkın ihtiyacı olan kurumları kurmaması veya yeterince ilgi göstermemesi ile halk devlet imkanlarından mahrum kalmıştı. Özellikle İngiliz

3 R. Maitra, "British Colonials Starved to Death 60 Million-Plus Indians, But, Why?", *EIR*, July 3, 2015, 21.

4 Cormac Ó Gráda, *Famine: A Short History*, (Princeton: Princeton University Press, 2009), 9.

Doğu Hindistan Şirketinin İngiliz Kraliyetinden aldığı özel izin ile ülkeyi yönettiği 250 yıl boyunca şirket tek taraflı olarak ülkeyi büyük ölçüde sömürmüştü. İşgal edilen topraklarda tam bir devlet vazifesi görmeyen şirketin en önemli hedefi daha fazla kazanç elde etmek olduğu için halktan da daha fazla vergi alınması amaçlanmıştı. Devlet kurumlarının kalktığı böyle bir dönemde ülkedeki ticaret ağında da tek belirleyici şirket olmuştu. Ticari hayat bitmeye başlayınca işsizlik baş göstermişti. Bireylerin ve köylülerin hayatını devam ettirmesi için gerekli koruyucu faktörler birer birer ortadan kalkmaya başlamıştı. Bu durumda da gıdaya ulaşmak imkânsız hale gelmişti.⁵ Bundan dolayı Hindistan'da meydana gelen kıtlıkların en önemli sebeplerinden birisi İngilizlerin ülkenin ekonomik ve sosyal işleyişini kendi lehlerine değiştirmeleriydi.

Tarih boyunca iklimsel olayların gölgesinde gerçekleşen kıtlıkların tanımı sosyal hayattaki değişimler ve küresel gıda ticaretinin başlaması ile birlikte değişmeye başlamıştı. Bulaşıcı hastalıkların etkisinden, insanların gıdayı kolaylıkla satın alamamasına ve kültürel yaşamın farklılıklarına kadar farklı faktörler açlık ve kıtlığı güçlü bir silaha dönüştürmüştü.⁶ Vernon'a göre açlığın gerçek manada tanımının değişmesinde başrolü İngilizler yerine getirmişti. Geçmişte gerek İngiltere içindeki işçi sınıfının yaşadığı açlıklar gerekse kolonilerine taşıdığı kıtlıklar buna birer örnekti.⁷ Kolonileşme süreci ile birlikte İngilizler farklı kültürler, ırklar ve dinlerden insanlar ile tanışmaya başlamıştı. İngilizler gittikleri bölgelerdeki insanların sosyal yapısı ve ekonomik durumlarını gözlemleme imkânına sahip olmuştu. Böylece elde ettikleri tecrübeler ile birlikte kontrolleri altındaki halkları nasıl yöneteceklerini öğrenmişlerdi. Zengin bir Doğu ülkesi olan Hindistan'da onlar için hâkimiyetlerini test ettikleri bir saha olmuştu. İngiliz Doğu Hindistan Şirketinin ve onu kontrol eden İngiliz parlamentosunun 1857 öncesi dönemde Hindistan ekonomisini kendi ülkelerinde yaptıkları gibi kontrol etme ve geliştirme düşünceleri olmamıştı. Onlar için önemli olan Hindistan'ın ödemeler dengesini sağladığı bir koloni olmasıydı. Bu sebeple 250 yıllık şirket döneminde Hindistan'da üretimin artması için bir çaba içine girmemişlerdi. Şirketin Hindistan ekonomisi politikası vergilerin düzenli toplanması üzerine tesis edilmişti. Bunu yaparken ülkenin sosyal ve siyasi hayatını minimum seviyede etkilemeyi amaç edinmişlerdi. Bu sebeple şirketin yöneticileri için önemli olan vergilerin devamlılığı adına Hindistan'ın ihracatının ithalatından fazla olmasıydı.⁸ Hindistan'da üretim gelişsin ya da hiç olmasın şirket için önemi yoktu. Onlar için önemli olan kendi kazançları ve İngiltere'ye ödemek zorunda oldukları vergileri bulabilmektir.⁹

5 Emmanuel Skoufias, "Economic Crises And Natural Disasters, Coping Strategies And Policy implications", *World Development*, 31: 7, 2003, 1087-1102.

6 Richard Manning, *Against the Grain: How Agriculture Has Hijacked Civilization*, (New York: North Point Press, 2004), 69.

7 James Vernon, *Hunger: A Modern History*, (Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2007), 2-3.

8 Patrick McGinn, "Capital, 'Development' And Canal Irrigation In Colonial India", *Institute For Social And Economic Change*, Working Paper, 2009, 5.

9 P. J. Cain and Hopkins A. G., *British Imperialism, Vol. 1, Innovation and Expansion 1688-1914 and Vol. 2, Crisis and Deconstruction, 1914-1990*, London: Longman, 1993, 321.

İngilizler için Hindistan'da birinci öncelik diğer kolonilerinde de olduğu gibi ülkeyi askeri gücü ile kontrol altında tutmaktır. İkinci öncelik ise vergilerini ödeyebilen bir ülke olabilmesi için zirai ürünler başta olmak üzere ham maddelerin ihracının sağlanmasıydı. Gerek alınan vergiler, gerekse ihraç edilen ürünlerin getirdiği maddi imkânlar ile üzerine güneş batmayan İngiliz imparatorluğunun temellerinin sağlam bir şekilde atılması amaçlanmıştı. Gerek askeri hâkimiyetin gerekse ekonomik faydanın devam etmesi için kullandıkları insanlar ise Hintliler olmuştur. Bu amaçla 1876 yılındaki kıtlık döneminde İngilizler için çalışan Hintlilerin % 29'u askeri güç olarak kullanılırken, % 21'lik bir kısmı sulama, kanal açma ve drenaj işleri için kullanılmıştı. Demiryolları da aynı şekilde Hintli işçilerin çalıştırılması ile yapılmıştı.¹⁰ Belirtildiği üzere İngilizler Hindistan'da çok büyük bir ordu da teşkil etmişlerdi. Ordu için harcanan kaynak ise yine Hindistan'ın kaynaklarının sömürülmesi ile karşılanmaktaydı. Hindistan'da hâkimiyetin devam etmesi için bu büyüklükte bir orduya gereksinim olmasa da İngilizlerin Çin'den Afrika'ya kadar geniş bir coğrafyada etkinliklerini devam ettirmek için ihtiyaç duyduğu askeri güç bu Hint ordusu olmuştur.¹¹ Gerek vergilerin ödenmesi, gerek ülkenin zenginliğinin Avrupa'ya taşınması ve de bu büyüklükte bir ordunun ihtiyaçlarının karşılanması Hint halkından alınan vergilerle mümkün kılınmıştı. Hintliler Babürlüler tarafından yönetildiğinde ürettikleri ürünün % 16-17'si gibi bir miktarı toprak vergisi olarak öderken İngilizler aynı üründen % 33 gibi çok daha fazla vergi istiyordu. Ayrıca bu, İngilizlerin sadece toprak için değer biçtikleri vergi yüzdesiydi. Bunun dışında ilave olarak su, okul, yol, posta ofisi gibi farklı kalemlerde uygulanan vergiler bulunmaktaydı.¹² Hindistan'da Müslümanların yaşadıkları bölgelerde de halk yıllardır ürününün altıda biri olan miktarı vergi olarak ödemeye alışmıştı. Bazı bölgelerde yukarıda da belirtildiği gibi % 33 olan vergi oranı örneğin Bengal'de % 50 olarak uygulanmıştı. Madras'da bulunan vergi ofisi bazı topraklardan % 60 veya % 70 oranında vergi almaya çalışmıştı. İngilizler kurmuş oldukları sistem ile ürünün fiyatından alıcısına kadar her şeyi belirledikleri bir devlet tekeli oluşturmuşlardı.¹³ Ağır vergiler altında yaşamak zorunda kalan Hintliler zamanla daha da fakirleşmişlerdir. Kuraklıkların yaşandığı zorlu dönemler de ise halk kendini koruma altına alacak tedbirleri alacak güçten yoksundu.

Hintli üreticileri yıllardır perişan eden bir diğer faktör de borç para alma zorunda kalmalarıydı. İngilizler üreticinin ürününden vergi almaya geldiklerinde üretici bunu ödeyemez ise sahip oldukları değerli varlıklarına el koyuyorlardı. Üretici vergiyi ödeyip haczi kaldırmak için borç para veren tefecilerden yüksek faizle borç alıyor ve vergi ödemesini gerçekleştirdikten sonra mallarını geri alabiliyordu. Dutt, kitabında bir Hintli köylünün kazancı ve harcamaları ile ilgili örnek vermişti. Buna göre ismi Murar Patel adlı Hintli köylü taksitle ödemek şartıyla

10 E. Whitcombe, "Irrigation" in Kumar, D., ed. *The Cambridge Economic History of India*, Volume Two: 1757-c.1970, Cambridge 1983, 678.

11 Romesh C. Dutt, *Indian Famines: Their Causes and Prevention*, (London: P. S. King and Son, 1901), 13.

12 Davis, M., *Late Victorian Holocausts: El Nino Famines and the Making of the Third World*, (London: Verso Books, 2000), 19, 23, 26.

13 Henry C. Carey, *The Slave Trade, Domestic and Foreign: Why It Exists, and How It May Be Extinguished, How Slavery Grows in India*, 1853, Chapter XII.

3000 Rupî'ye toprak satın almıştı. Bir önceki sene 375 Rupî'lik ürün elde etmişti. Bunun 104 Rupî'sini vergi olarak İngilizlere ödemişti. Arazinin sürülmesi için 4 adet öküzü 100 Rupî'ye satın alırken işçiler içinde 100 Rupî ödemişti. Böylece elinde sadece 71 Rupî kalmıştı. Geçen seneden vergisini ödemek için borç para almış ve bunu zamanında ödeyemediğinden satın aldığı 100 Rupî'lik 4 öküzüne el konulmuştu.¹⁴ Örnekte'de görüldüğü üzere köylünün elinde bütün ailesini geçindirmek için sadece 71 Rupî kalmıştı. Bunun yanında toprağı taksitle aldığı da düşünülürse elinde ne kadar kalacağı meçhuldü. İngilizlerin kontrolündeki Hindistan'da kırsal kesimde yaşayan fakir halkın hayatı bu kısır döngü içinde geçiyordu. Kuraklık gibi ürün alınamadığı dönemlerde ise halk çaresiz kalmış ve kıtlıklarda hayatını kaybetmişti. Bu döngünün en önemli kazananı vergisini bir şekilde peşin olarak alan İngilizler'di.

2. Demiryolları ve Sulama Kanallarının Kıtıklara Etkisi

İngiliz Doğu Hindistan Şirketi Hintli halktan vergi toplamakla birlikte karşılığında devlet hizmeti sunmamaktaydı. Belirtildiği üzere şirket politikası ülkeden daha fazla kazanç elde etmektir. Bununla birlikte Hindistan'da ülkenin kalkınmasına katkısı olacak demiryolları ve sulama kanalları inşa etmekteydi. Gerçekte ise İngilizlerin amacı ülkeyi kalkındırmak değil daha fazla sömürebilmektir. Yapılan demiryolları ile zirai ürün ve ham maddelerin daha kolay ve hızlı bir şekilde Avrupa pazarına gönderilmesi amaçlanıyordu. Aynı şekilde sulama kanalları inşası ile de daha fazla ihraç edilmek istenen zirai ürünün yetiştirilmesi isteniyordu. Gerek demiryolları gerekse sulama kanallarının Hint halkının refahına katkı sunması beklenirken tam tersi oluyor ve ülkenin daha acımasız bir şekilde sömürülmesine imkan veriyordu.

Hindistan'da 1837 yılından önce demiryolları mevcut değildi. Ülke içinde ulaşım karayolu ve nehirler kullanılarak yapılmaktaydı. Yollar kullanışlı olmadığı gibi muson yağmurlarında kullanılamaz hale gelmekteydi. Yolların yetersiz ve zorluklarla dolu olmasından dolayı İngilizler ihraç malların taşınmasında önemli oranda para ve zaman kaybediyordu. Eğer demiryolları kurulmasaydı, İngilizlerin yaya olarak taşıyacağı her malda % 80-90 oranında para taşımacılıkta kaybedilecekti.¹⁵ Demiryolları sayesinde İngilizler daha fazla ürünün limanlara ve oradan da İngiltere'ye taşınmasını sağlamıştı. Böylece demiryollarının ulaştığı bölgelerdeki yerel market ve depolarda insanların ihtiyaç duyduğu tahıllar bulunamaz hale gelmişti. Hintliler kendi kendine yetebilme durumundan çıkıp kıtlık zamanlarında dış yardımlara muhtaç hale gelmişlerdi.¹⁶

Demiryolları sayesinde hızlanan ulaşım ülkedeki ekonomik yapının da temelden değişmesine sebep olmuştu. Demiryollarının inşasında rol almak isteyen İngilizler 1845 yılından itibaren kendi şirketlerini kurmaya başlamışlardı. Yatırımcılar için önemli olan ise yaptıkları harcamaları geri alabilecekleri garantili bir anlaşmaydı. Böylece İngilizler harcanan paraya değecek bir yatırım gerçekleştirmeyi amaçlıyordu. Bunun yanında demiryolları sayesinde Hindistan'ın doğal

14 Romesh C. Dutt, *Famines and Land Assessments*, (London: K. Paul Trench, Trumblubner, 1900), 110.

15 J. L. Hurd, "Railways", *Cambridge Economic History of India*, vol. 2: 1757-1970, Cambridge University Press, 1983, 1

16 L. C. Probyn, *Is India Solvent?*, (London: Effingham Wilson, 1880), 19.

ve işlenmemiş kaynaklarını İngiltere'ye getirme imkânına da sahip olacaktı. İngiltere'nin Manchester ve Lancashire tekstil endüstrisi o kadar hızlı gelişmişti ki ihtiyaç duyulan ham madde için şirketlerin Hindistan'da demiryolları inşa etmesi büyük önem arz etmişti.¹⁷ Yatırımcılar İngiliz yetkililer ile yaptıkları görüşmelerden kendileri için önemli kazanımlar elde etmişlerdi. Buna göre yapılan demiryollarına kar ya da zarar etsin devlet desteği sağlanmıştı.¹⁸ Bu destek ise yine Hintlilere konan vergilerden karşılanacaktı.

Hindistan'da yaşanan kıtlıkların sıklığı ile ülkede yapılan demiryolları arasında bir ilişki bulunmaktaydı. Zira, ülkenin dört bir tarafında inşa edilen bu demiryolları sayesinde Hint halkı daha fazla sömürülüyordu. 1857 yılında Hindistan'da 288 mil¹⁹ demiryolu vardı. 1861 yılında demiryollarının uzunluğu 1.599 mile, 1865 yılında 3.373 mile, 1881 yılında 9.891 mile, 1895 yılında 19.555 mile, 1914 yılında ise 34.560 mile çıkmıştı. Bu sayede 1867-68 yılları arasında 12 milyon 697 bin 983 birimlik pirinç ihraç edilirken bu rakam 1877-78 yılları arasında 18 milyon 428 bin 625 birime çıkmıştı. Buğday ihracı ise aynı zaman diliminde 22 kat artmıştı. Bu bağlamda Hindistan'daki demiryolu ağı geliştikçe daha fazla zirai ürün Avrupa'ya gönderilmekteydi.²⁰ Ülke de egemen güç olan İngilizler çiftçilere sadece ihracını yaptıkları ürünleri yetiştirmeleri için baskı uygularken çiftçiler de ağır vergilerini ödeyebilmek için ellerindeki tüm ürünleri satmak zorunda kalıyordu. Kuraklıklar sonucu kıtlıklar başladığında ise halk kıtlıktan dolayı ölüyordu.

Normal şartlarda bir ülkede yapılan demiryolları gibi ulaşım yatırımları o ülke insanının gelişimini sağlamaya yöneliktir. Lakin başka bir devletin kontrolü veya işgali altında yaşıyor ise bu yatırımlar öncelikli olarak hâkim ülkenin ihtiyaçlarına hizmet etmekteydi. İngilizlerin Hindistan'da inşa ettikleri demiryolları da Hint halkına değil İngilizlerin sömürge hesaplarına katkı sağlamaktaydı. Aslında kıtlık zamanları gibi zor dönemlerde demiryollarının işler halde olması halkı kurtarmak adına büyük faydalar sağlar. Zira ulaşımın sağlanması ile birlikte yardımlar kıtlık görülen bölgelere daha kolay ulaştırılabilir. Gerçekte ise İngiliz yönetimi altında bu demiryollarının tek amacı kırsal bölgelerden kıyı şeridindeki limanlara mal taşımak olmuştu. Şehirlerden kırsal bölgelere yardım ulaştırmak ise İngiliz yönetimi altında bir hayalden ibaretti. Bu gerçeği İngilizlerin hazırladığı resmi belgelerde de görmekteydi. 1878-1880 yılı Kıtlık Araştırma Komisyonu raporlarına göre, demiryollarının ulaştığı bölgelerde ölümlerden dolayı nüfusun azalma oranı demiryolu olmayan bölgelere göre daha fazlaydı.²¹

İngilizlerin demiryollarından kazancı sadece Hindistan'dan ihraç ettikleri ürünler ile sınırlı değildi. Demiryollarının inşası ve işletmesinden en fazla faydayı İngiliz endüstrisi sağlıyordu. Hindistan sanayisi olmayan bir tarım ülkesiydi. Demiryolları ile köprüler için gerekli olan vagon

17 H. K. Meena, "Railway and Famines in British India", *Silpakorn University Journal of Social Sciences, Humanities, and Arts*, Vol. 16: 1, 2016, 7-8.

18 Rothermund, *An Economic History of India*, (New York, 1988), 32.

19 1 Mil 1,6 km'dir.

20 Meena, "Railway and Famines in British India", 9.

21 W. Digby, "Famine Prevention Studies", ed. Lady Hope, *General Sir Arthur Cotton: His Life and Work*, London 1900, 362-3.

ve motorlara kadar üretilmesi gerekli olan bütün teçhizat İngiltere'den Hindistan'a getiriliyordu. Trenlerin ihtiyaç duyduğu kömürler dahi İngilizler tarafından bu ülkeye getirilmekteydi. Öyle ki Kalküta'da pazarlanan İngiliz kömürü Bengal kömüründen daha ucuz olarak satılıyordu.²² Gerek demiryolları gerekse sulama kanalları görünürde Hintliler için yapılsa da amaç İngilizlere hizmet etmesiydi. Bu yapılar Hindistan ekonomisini modernize etmek amacı ile yapılmamıştı. Amaç kalkınma adı altında daha çok para kazanabilmektir.²³

İngiliz yönetimi altındaki Hindistan'da demiryollarının inşa edilmesi yanında sulama kanalları açılması fikri de daha fazla para kazanmak içindi. Bununla birlikte İngilizler yapılan yatırımları Hint halkının gelişmesi adına inşa ettiklerini iddia ediyorlardı. Halktan toplanan ağır vergiler için de bu yatırımlar bahane ediliyordu. Böylece Hint halkının fakirlik ve geri kalmışlıktan kurtulacağı fikri yayılmaktaydı.²⁴ İngilizlere göre bu yatırımlarla ülkede tarım gelişecek ve daha fazla iş imkânı oluşacaktı. İngilizler Hindistan'ı sömürdüklerinin bilincindeydi ve gerek Hint halkına gerekse dünya kamuoyuna kolonileri olan Hindistan için faydalı yatırımlar yaptıklarını göstermek istiyorlardı. Dönemin Hindistan genel valisi Ripon su kanalları ve demiryollarının Hintlilerin yararına olduğunu iddia etmekteydi. Bu yatırımlar sayesinde de ülkede sıklıkla görülen kıtlıkların engellenebileceğini ifade ediyordu. Halbuki yukarıda da açıklandığı üzere bu yatırımlar tek taraflı olarak İngilizlere hizmet ettiği için kıtlıklarda daha fazla insanın ölmesine sebep olmaktaydı. Ripon hem bu yatırımları gerçekleştirip hem de kıtlıkların devam etmesinden dolayı İngilizlerin tenkit edilebileceğine inanmaktaydı. Bu durumda da ülkedeki hakimiyetlerinin sorgulanabileceğini belirtiyordu.²⁵

Demiryolu inşaatlarında olduğu gibi sulama kanallarının inşasında da birinci öncelik İngilizlerin daha fazla gelir etmesi üzerine kurulmuştu. İngilizler kanallar sayesinde daha fazla ürün yetiştirilebileceğini ve açlığa karşı halkın korunacağını iddia ediyordu. Lakin direkt olarak kanalların inşa edildiği bölgelerde bile kıtlık görülmüştü. Ganges kanalı 1860-1861 yıllarında yaşanan kıtlıktan halkı kurtaramamıştı. Orisa'da da kanallar 1866-1867 kıtlığında işe yaramamıştı.²⁶ Sulama kanalları kıtlığa çare olmasa da İngilizlerin kazancını katlamasına imkan vermişti. 600 bin pound harcanarak yapılan Penjab kanalları hizmete girdiğinde bölgeden yılda 4 milyon pound gelir elde edilmişti.²⁷ Kanal yapılan bölgelerdeki bu kazanım yerel halkın gıda ihtiyacını karşılayacak ürünler yerine ticari getirisi olan ürünlerin yetiştirilmesine sebep oluyordu. Hindistan Kıtlık Komisyonu başkanlığına getirilen Richard Strachey daha önce Hindistan'da yapımı süren kanallardan sorumlu bir mühendisti. Strachey için önemli olan

22 Rothermund, *An Economic History of India*, 33.

23 McGinn, "Capital, 'Development' And Canal Irrigation In Colonial India", 6.

24 Government of India, "Note on the Measures to be Adopted for the Extension of Irrigation Works in India, by Aid of Special Loans to be Raised for the Purpose", *Colonel R. Strachey, Sec. to the Gov. of India*, Public Works Dep., Calcutta February 10, 1865, Despatches on Irrigation in India since Transfer of Gov. of India to H.M., Parliamentary Papers, 1867, 105, 49.

25 Ripon, Marquis of Ripon, "KG to the Marquis of Hartington", *Viceroy's Camp, Agra*, November 12, 1881, No 59, Correspondence with the Secretary of State for India, 1881, BP7/3.

26 McGinn, "Capital, 'Development' And Canal Irrigation In Colonial India", 22-23.

27 P. T. Cautley, "Canals of Irrigation in the North-Western Provinces", *Calcutta Review*, XII, (1849), 141-142.

daha önce yapılması için çalıştığı kanal projelerinin başarılı ve gerekli olduğunu ispat etmekte. Kıtlığın önlenmesi ise ikinci önceliği olmuştur. Ona göre kanal inşa edilen bölgelerde ucuz değeri olan tarım ürünleri değil para kazandıracak daha değerli zirai ürünler yetiştirilmeliydi. Böylece onun başında olduğu Kıtık komisyonunun önceliği fakir halkın temel gıda ihtiyacını karşılayan tahıllar yerine ihraç edilebilen ve kanallar sayesinde sulanabilen ürünler yetiştirmek olmuştur.²⁸ Halk kendi beslenmesi için kanala ihtiyaç duymadan karabuğday, darı, uzun akdar, arpa gibi geleneksel ürünleri yetiştirirken kanalların yapılması ile birlikte pamuk, tütün, çivit ve şeker kamışı gibi ticari ürünler yetiştirmeye zorlanmıştır.²⁹

Halkın İngilizlerin zorlaması ile aşırı vergilere maruz kalması, onları kendi ihtiyaçlarını karşılayacağı temel gıda ürünleri yanında daha kazançlı olacağını düşündükleri ticari zirai ürünleri yetiştirmeye zorlamıştır. Demiryollarının hizmete girdiği bölgelerde yaşayan halkın ise İngilizlerin istediği ürünleri yetiştirmekten başka çaresi yoktu. Böylece halk, pamuk gibi ticari zirai ürünler yetiştirmeye başlamıştır. Daha fazla üretim isteği ile daha önce halkın genel ihtiyacına açık olan lakin zamanla İngilizlerin devletleştirdiği ormanlık alanlarda tarım arazilerine dönüştürülmeye başlanmıştır. İngilizler Hintli çiftçilerin özellikle 1857-1858 yıllarından sonra alışkın olduğu zirai sisteme göre ürün yetiştirmelerini engellemiştir. Bunun yerine İngiltere'nin ihtiyaçlarına göre dizayn edilmiş karmaşık bir üretim sistemi dayatılmaya başlanmıştır.³⁰ İngiltere'de bulunan Manchester Ticaret Odası direkt olarak Hindistan'daki Berar bölgesindeki tarım arazilerinde kontrolü eline alarak buradaki insanlara zorla pamuk ektirmiştir. Eski güçlü Hintli toprak sahipleri gücünü tamamen kaybetmiş ve İngilizlerin uygulamaya soktukları yeni tarım politikası insanlara dikte edilmiştir. Deccan gibi bölgelerde pamuk verimli toprakta çok rahat yetiştirse de kısa sürede toprağın verimliliğini de bitirmiştir. Vergi alınan topraklara halkın sığırları serbestçe giremeyince toprak gerekli gübreyi de alamaz hale gelmiştir.³¹

İngilizler Hindistan'a geldiklerinde ülke hâlihazırda pamuk yetiştiriciliği ve tekstil üretiminde dünyanın önde gelen ülkesiydi. İngilizler 17. yüzyıldan itibaren çok yüksek miktarda tekstili kendi ülkelerine götürmeye başlamışlardı. Lakin İngiltere'de yaşanan endüstriyel devrimden sonra bu ülke tekstil üretiminde dünyanın en önemli ülkesi haline gelmekle kalmamış Hindistan'a bile ihraç yapmaya başlamıştır.³² Bütün bu teknolojik gelişmeler ve Avrupa'da yaşam standartlarının yükselmeye başlaması pamuk gibi ham maddelere daha fazla ihtiyaç duyan bir batı dünyası meydana getirmiştir. Üretim her ne kadar İngiltere'de yapılsa da ham madde Hindistan gibi kolonilerden sağlanmaya devam etmiştir. Buda Hindistan'da geleneksek gıda ürünleri yerine ticari ürünlerin ekilmesine sebep olmuştur.

Hindistan'da yaşayan köylüler yüzyıllardır kendi topraklarını işlemenin yanında herkese

28 McGinn, "Capital, 'Development' And Canal Irrigation In Colonial India", 20-21.

29 Elizabeth Whitcombe, *Agrarian Conditions in Northern India, The United Provinces Under British Rule, 1860-1900*, (New Delhi: Thompson Press, 1971), 31.

30 The Corner House, *Briefing 27: The Origins of the Third World*, December, 2002, 10.

31 Davis, *Late Victorian Holocausts*, 313, 327.

32 Robert Robson, *The Cotton Industry in Britain*, (London: Macmillan, 1957), 1-3.

açık olan genel arazileri de kullanabilme hakkına sahipti. Bu arazilerdeki otlardan hayvanları besleniyor, arazide yetişen doğal ürünlerden istifade ederek üretime kazandırabiliyorlardı. Ev yapımından temiz su ihtiyacını sağlamaya kadar geniş bir perspektifte genel arazileri ortak bir şekilde kullanabiliyorlardı.³³ İngilizler ülkeyi kolonileri haline getirince halkın ortak kullanımına ait bu arazilerin devlete ait olduğunu ilan ederek kullanımına kısıtlamalar getirdi. Toprak sahiplerinden daha fazla vergi alındıkça köylüler toprak sahibi olanlar ve olmayanlar olarak ayrıştırıldı. Bireysellik ön plana çıktı. Daha önce herkese açık olan genel arazilerin kullanımına İngilizler ya izin vermedi ya da satışını yaptı.³⁴ 1870 yılına kadar Hindistan'ın % 20'sini oluşturan bütün ormanlık alanlar halk tarafından ortak olarak kullanıldı. Bu tarihten sonra ise devlete bağlı silahlı görevliler buraların kullanımına izin vermedi.³⁵ İngilizler ormanların yeni sahipleri olarak onları trenlerin ihtiyaç duyduğu yakıt olarak kullanırken ayrıca gemilerin yapımında da kullanmaya başladı. Ayrıca şehirler gelişmeye başladıkça bu ormanlar ihtiyaç duyulan kereste ihtiyacını da karşılıyordu.³⁶

İngilizler ormanlar dışında kalan, halkın hayvancılık için kullandığı yayla, mera ve çayır arazilerinin kullanımına da kısıtlamalar getirmişti. Hindistan zirai olarak farklılıklar gösteren bir ülkediydi. Ülkenin doğusu pirinç yetiştirilebilen nemli ve yağışlı bir bölge iken batısı ise daha kuruydu ve buğday yetişmesine uygun iklimi vardı. Orta ve kuzey Hindistan ise hayvancılığın daha rahat yapılabilmesi için mera ve çayırlara sahipti. Özellikle 1857 yılında orta ve kuzey Hindistan'da yayılan isyandan dolayı İngiliz yetkililer hayvancılık ile uğraşan göçebe halkı suçlu kabileler olarak görmeye başlamıştı. Böylece onların kullandıkları arazilere kısıtlamalar getirildi. İngilizlerin gözünde her boş arazi satışının yapılabilmesi ve vergilendirilebilecek arazi hükmündeydi. Buralarda hayvanlarını otlatanlar da vergi ödemek zorunda bırakıldı.³⁷ Bundan dolayı 1843-1873 yılları arasında sadece Daccan bölgesindeki sığır sayısı beş milyon azalmıştı. 1876-1878 kıtlığında ise birkaç milyon sığır ölmüştü. Bazı bölgelerde sığır sayısı % 60'lara varan oranlarda azalmıştı.³⁸ Öyle ki sabanlara koşulacak hayvan bulunamaz hale gelmeye başlayınca bu sabanları kadınlar çekmeye başlamışlardı.³⁹ Hayvan sayısındaki bu azalmadan dolayı toprağın ihtiyaç duyduğu gübrede de ciddi oranda kayıplar yaşanmıştı. Bazı topraklar ihtiyaç duyduğu gübreyi alamayınca tarım için kullanışsız hale geldi. Ticari tarım ürünlerinin devamlı surette ekilmeye başlanması ile birlikte de topraklar verimliliğini kaybetmeye ve erozyona uğramaya başladı.⁴⁰ Sulama kanallarının yapıldığı düz arazilerde de ilk yıllarda yüksek ürün verimi elde edilse de ilerleyen yıllarda drenaj sisteminin olmadığı

33 M. Chen, *Coping with Seasonality and Drought*, Delhi 1991, 119.

34 D. Ludden, *Peasant History in South India*, (Princeton: NJ, 1985) 23-24.

35 A. Murali, *Whose Trees? Forest Practices and Local Communities in Andhra, 1600-1922*, ed. David Arnold and Ramachandra Guha, Oxford University Press, Delhi 1995, 100.

36 D. Hardiman, "Introduction", *Peasant Resistance in India 1858-1914*, Delhi 1992, op. cit. 154, 47-48.

37 Ludden, *Peasant History in South India*, 122.

38 V. Kaiwar, "Nature, Property and Polity in Colonial Bombay", *Journal of Peasant Studies*, 27: 2, Jan. 2000, 57.

39 N. Bhattacharya, "Pastoralists in a Colonial World", ed. Arnold, D. and Guha, R., *Nature, Culture, Imperialism*, Oxford Univ. Press, Delhi 1996, op. cit. 107, 65.

40 Kaiwar, "Nature, Property and Polity in Colonial Bombay", 14.

bu topraklarda yüksek tuz birikimi artmıştı. Topraklarda tuz birikimin artması ile birlikte topraklar verimsizleşmiş ve ürün yetiştirmeye imkan vermemişti. Ayrıca eğimli arazilerde toprağın verimli üst kısımları kanalların yüksek debili suları tarafından daha hızlı bir şekilde taşınmaya başlanmış ve zengin tabaka yok olmuştu.⁴¹

3. İngiliz Yönetimi Altında Yaşanan Kıtliklar

Hindistan'da yaşanan kıtlıklar geçmişten günümüze araştırma konusu olmaya devam etmektedir. Bu kıtlıkların sebebini kolonileşme dönemi sömürsünden, fazla nüfus artışına kadar çeşitli sebeplere bağlayanlar mevcuttur.⁴² İnşa edilen demiryolları sayesinde Hindistan'ın hızla sömürülmesinden sulama kanallarının yapılması ile geleneksel ürün yetiştiriciliğinin terk edilmesine kadar birçok faktör kıtlıklar da önemli rol oynamıştı. İngilizlerin halktan ağır vergiler alması da toplumun fakirleşmesinde ve kıtlık tehdidine açık hale gelmesinde en önemli etkenlerden birisiydi. İklimsel faktörler ile kıtlıklar başlasa da ülkenin İngiliz sömürsü altında olması daha fazla insanın hayatını kaybetmesine sebep vermişti. Genel olarak yaşanan bütün bu kıtlıklarda tetikleyici faktör ise muson yağışlarıydı. Muson yağışlarının yetersiz olduğu dönemlerde yeterince ürün alınamaması kıtlık olaylarının başlamasına sebebiyet vermişti. Hindistan'da Muson yağmurları Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında görülmektedir. Muson yağmurları Aralık ve Ocak aylarında da kısmi olarak etkisini gösterir. Verimli bir ürün senesi için bu dönemlerde yağmur yağması zaruridir. Kıtlık zamanları öncesinde toprak bu zaman dilimlerinde yeterince yağış alamamış ve ürün elde edilememişti. Bunun neticesinde halk temel gıda ürünlerinden mahrum kalmış ve kıtlıklar baş göstermişti.⁴³ Kıtlık dönemlerinde gıda fiyatları astronomik seviyede artmaktaydı. Çiftçiler çaresizlik içinde ellerinde bulundurdıkları tohumlukları dahi satmak zorunda kalıyordu.⁴⁴ Buda çiftçileri içinden çıkamayacakları kısır bir döngü içine sokmaktaydı. Kıtlık dönemlerinde hükümetin aldığı tek önlem göstermelik ve faydasız yardım faaliyetlerine girişmekti. İngilizler fiyatların kontrolü, ürün temini ve dağıtımı gibi hiçbir gerçekçi önlem almıyordu. Kıtlık dönemlerinde fiyat kontrolü de dâhil olmak üzere özel sektöre karşı alınması gereken tedbirler alınmamıştı. Bunun sebebi İngilizlerin o dönemde hiç bir şart altında piyasaya ve özel sektöre devletin müdahale etmemesi gerektiği yönündeki anlayıştıydı.⁴⁵ Bu anlayış topraktan yeterince ürün alınmadığı dönemlerde Hint insanının astronomik fiyatlara ulaşan temel gıda ürünlerine ulaşamamasına sebebiyet vermişti.

Geçmişin zengin ülkesi bir anda en temel gıda maddelerini alamaz hale gelmişti. Halbuki 18. yüzyılda dünyanın en büyük üretim merkezi Avrupa değil Hindistan ve Çin'di. Güney

41 Klein, *Death in India*, p. 639.

42 J. R. Hebert, "Social ecology of famine in British India: Lessons for Africa in the 1980's?", *Ecology of Food and Nutrition*, vol. 20, no.2, 1987, pp. 97-108.

43 Arup Maharatna, *The Demography Of Indian Famines: A Historical Perspective*, (London School Of Economics And Political Science, University of London, Phd Thesis), London 1992, 30.

44 Dutt, *Famines and Land*, 44.

45 J. Drèze, "Famine Prevention in India", ed. Drèze and Sen, volume 2 *Political Economy of Hunger*, Clarendon Press, Oxford 1990, pp. 27-28.

Asya'da üretime katkı sunan insanlar Avrupa'da yaşayanlardan daha fazla kazanıyor, daha iyi yaşıyor ve daha iyi besleniyorlardı.⁴⁶ Bu durum Hint halkının İngilizler tarafından acımasızca sömürülmesine kadar devam etmişti. 1878 yılındaki bir araştırmaya göre ise İngilizlerin yönetimi altında geçen 120 yıllık süre diliminde Hindistan'da 31 büyük kıtlık olayı yaşanırken İngilizlerin bölgede olmadığı 2 bin yıl boyunca sadece 17 kayıtlı kıtlık olayı yaşanmıştı.⁴⁷ Hindistan'ın 1947 yılında bağımsızlığını geri alması ile birlikte artık bu topraklarda milyonlarca insanın hayatını kaybettiği büyük bir kıtlık olayı da yaşanmamıştı. Farklı kaynaklarda çok farklı rakamlar telaffuz edilse de, Maitra ve Maharatna'ya göre Hindistan'da İngiliz yönetimi altında gerçekleşen ve milyonlarla ifade edilebilecek sayıda insan yaşamına sebep olan kıtlıklar şunlardı:

1770 Bengal Kıtlığı: Bu kıtlık 1769-1773 yılları arasında yaşanmış 10 milyon insan hayatını kaybetmişti.

Chalisa Kıtlığı: 1783-1784 yılları arasında Delhi bölgesi başta olmak üzere Kuzey Hindistan'ı etkilemişti. 1782-1783 yılında Güney Hindistan'da Madras şehri dâhil olmak üzere başlayan ilk kıtlığın yayılması ile meydana gelmişti. Bu iki kıtlıkta 11 milyon insan hayatını kaybetmişti.

Doji Bara Kıtlığı: 1791-1792 yılında yaşanmış ve Haydarabad, Deccan gibi büyük şehirlerde etki olmuştu. İngilizlerin bölgedeki bütün tahılı Avrupa'ya göndermesi ve aşırı fiyat artışından 11 milyon Hintli hayatını kaybetmişti.

Rajasthan Kıtlığı: 1812-1813 yıllarında Rajasthan'da 2 milyon insan ölmüştü.

Agra Kıtlığı: 1837-1838 yıllarında Uttar Pradesh, Madhya, Delhi gibi farklı bölgelerde 1 milyon insan ölmüştü.

Yukarı Doab Kıtlığı: 1860-1861 yılında Penjab'ın bazı bölgelerinde görülmüş ve 2 milyon kişi ölmüştü.

Orissa Kıtlığı: 1866 yılında Orissa başta olmak üzere Hindistan'ın doğu kıyı kısmından Bengal ve Madras'a kadar etkili olup 1 milyon kişi ölmüştü.

Rajputana Kıtlığı: 1869 yılında Ajmer bölgesinde 1,5 milyon insan ölmüştü.

Büyük Hindistan Kıtlığı: 1876-1878 yıllarında Merkez eyaletlerden güney Hindistan'a kadar olan geniş bir alanda etkili olmuştu. Kıtlıkta ölenlerin sayıları farklı kaynaklarda 5,5 milyon insandan 11 milyon insan kadar değişiklik göstermektedir.

Madras Kıtlığı: 1884-1885 yıllarında Madras bölgesinde 1,5 milyon insanın ölmesine sebep olmuştu.

Hint Kıtlığı: 1896-1897 ve 1899-1900 yıllarında Madras, Bombay, Bengal, Uttar Pradesh, Haydarabad gibi farklı bölgelerde 6 milyon hayatını kaybetmişti.

Uttar Kıtlığı: 1907-1908 yılları arasında 3-4 milyon insan Uttar Pradesh eyaleti ve civar bölgelerde hayatını kaybetmişti.

Bengal Kıtlığı: 1943-1944 yılında Bengal'de yaşanmış 3,5 ila 5 milyon insan hayatını kaybetmişti.⁴⁸

46 K. Pomeranz, *The Great Divergence: China, Europe and the Making of the Modern World Economy*, Princeton, New Jersey 2000, p. 3.

47 C. Walford, *The Famines of the World*, London 1878, p. 434.

48 Maitra, "British Colonials Starved to Death", 20-25.; Maharatna, "The Demography Of Indian Famines," 34.

Yukarıda açıklanan kıtlıklarda yaklaşık 65 milyon Hintlinin hayatını kaybettiği görülmektedir. Yıllar içinde tekrarlayan ve durmadan milyonlarca insanı öldüren bu kıtlıkları önlemek amacı ile İngilizlerce hiçbir şey yapılmaması çok acıdır.

Hindistan'da 1879-1920 yılları arasında sadece 1880-1890'lı yıllarda nüfus artışı gözlenmişti. 1750-1900 yılları arasında Güney Asya nüfusunun dünya nüfusuna oranı % 23'den % 20'ye gerilemişti. Aynı süre zarfında Avrupalıların dünya nüfusuna oranı ise % 17'den % 21'e çıkmıştı.⁴⁹ 1760-1943 yılları arasında Hindistan'da yaşanan kıtlıklarda 85 milyon insanın hayatını kaybettiği düşünülmektedir. 1870-1920 yılları arasında Hintlilerin yaşam süreleri % 20 azalmış, nüfus % 10 gerilemiş, tarım yapılan arazilerde ise % 12 düşüş yaşanmıştı.⁵⁰

1858 yılında acımasız İngiliz Doğu Hindistan Şirketinin kaldırılması ve Hindistan'ın direkt olarak İngiliz kraliyeti tarafından yönetilmeye başlanması doğu dünyası için bir umut kaynağı olabilirdi. Raj dönemi Hindistan'ını sömüren bu şirket yerine İngiliz kraliyetinin yönetimindeki bir Hindistan açıkların yaşanmadığı bir ülke olabilirdi. Hatta bunun ilk emaresi Kraliçe Victoria'nın 1858 yılında İngilizlerin direkt yönetimi ele alması sebebi ile yaptığı resmi açıklamada görülmekteydi. Buna göre Kraliçe, Hint halkına hitaben ırkı ne olursa olsun yönetimi altında bulunan insanlar ile beraberce çalışacaklarını, önemli olanın hizmetlerine giren kişinin eğitimi, kabiliyetleri ve dürüstlüğü olduğunu açıklamıştı. Bu resmi açıklama İngilizler tarafından kırk yıl boyunca görülmezden gelindi. Hindistan'daki bütün üst düzey yöneticiler maaşlarını Hindistan'dan alan İngilizler oldu. İngiliz okullarında eğitim gören üç nesil Hintli kendi ülkelerinde önemli hiçbir pozisyonda yer alamadı. Düşük pozisyonlara layık görülen Hintliler ile aynı görev ve sorumluluğa sahip İngilizler arasında bile maaş açısından uçurum bulunmaktaydı. 1892 yılına ait bir belgede İngiliz bir memur yıllık 13.930 pound kazanırken aynı işi yapan Hintli memur 3.280 pound almaktaydı. Bütün bu maaşlar bile yine bu insanlara konan vergilerden tahsil edilerek karşılanmaktaydı. İngiltere'nin cebinden para çıkmadığı gibi Hindistan'dan kazanılan paranın önemli bir miktarı olan 20-30 milyon pound, her yıl direkt olarak İngiltere'ye gönderiliyordu.⁵¹ Dutt'a göre İngilizler kendi insanlarına maaş ödemesi için yıllık 15 milyon pound ödenek ayırırken, sadece 3 milyon pound Hintli çalışanlara veriliyordu.⁵²

Hintliler İngilizler için onların hizmetini gördükleri insanlardan başka bir şey ifade etmiyordu. Ülkede kurulan sistem köylüsünden memuruna kadar herkesin bir şekilde sömürüldüğü bir sistemdi. İngilizler hizmetli olarak görseler de Hintliler ile günlük yaşamlarında devamlı surette beraber hareket etmişlerdi. Askerinden memuruna kadar arkalarını kollayan bu insanları kıtlık dönemlerinde yalnız bırakmışlardı. Hindistan'daki kıtlıklarda etkilenen bölgeler arasında en dikkat çekenlerden birisi Maharashtra bölgesiydi. Savaşlarda İngilizlerin en büyük destekçisi olarak mücadele etmiş bu halk kıtlıklar ile yok olmuştu. Bu bölge insanı İngilizlerin Hindistan

49 B. Tomlinson, "Economics: The Periphery", *The Economy of Modern India, 1869-1970*, The New Cambridge History of India, 3:3, Table 3.7., Cambridge, 1993, 68.

50 Meena, "Railway and Famines in British India", 12-13.

51 Dutt, *Indian Famines*, 10, 14.

52 Dutt, *Famines and Land*, xix.

yönetimini Babürlü İmparatorluğundan almasında hayati öneme sahip olmuştur. Maharashtra halkı geleneksel olarak İngilizlerin kendileri için oluşturdukları ordunun ana kaynağını oluşturmuştur. İngilizlerin yanında düşmanlarına karşı verdikleri mücadelenin kazanılmasında hayati öneme sahip bölge insanının yaşadığı köyler 1876 ve 1898-1902 yıllarındaki kıtlıklarda tamamen yok olmuştur.⁵³ En yakınlarını dahi gözden çıkaran İngilizler için önemli tek faktör Hindistan ve Hint halkının sonuna kadar sömürülmesini sağlayacak sistemlerinin devam etmesiydi. Davis'e göre İngilizlerin ülkede oluşturdukları bu sistem ile Hindistan'da üretilen her şeyin bir şekilde satışının yapılması amaçlanmıştı. 1876 yılında bir İngiliz yetkili ülkede paraya sahip herkesin kuraklık dolayısı ile fiyatı gittikçe artan tahılları alıp depoladığı, piyasaya sürülmeyen bu ürünün fiyatının daha da yükseldiği ve neticede yüksek fiyattan ihraç edilmesi için ellerinden geleni yaptıklarını ifade etmişti. Para kazanma hırsı o kadar artmıştı ki insanlar açlıktan ölüren tüccarlar eşlerine ait mücevherleri bile satarak daha fazla tahıl satın alıp bunu İngiltere'ye gönderme telaşı içine girmişlerdi.⁵⁴

Ürün fiyatlarındaki artış üreticinin kazanmasını değil aradaki İngiliz ve kendi halkına ihanet içinde olan Hintli üst sınıfına mensup tüccarların kazanması üzerine kurulmuştu. Tüccarlar, zenginler ve İngiltere'ye ihracatı gerçekleştiren kişiler ürün fiyatları ile oynamış ve ortaya çıkan yüksek gelirden bu küçük kesim istifade etmişti. Üretici ise astronomik seviyelere ulaşan ürün parasını değil tüccarların belirlediği küçük miktar ücreti almak zorunda bırakılmıştı.⁵⁵ 1872-1875 Büyük Hindistan Kıtlığı öncesi Hindistan'da topraktan alınan mahsul oranı normalin üzerinde gerçekleşmiş ve üretilen buğday ve pirinç gibi ürünlerin büyük kısmı her zamanki gibi İngiltere'ye gönderilmişti. Lakin 1876 yılı kışında toprak ihtiyaç duyduğu yağmuru alamayınca kuraklık baş göstermiş ve bu da kıtlığa giden ortamı hazırlamıştı.⁵⁶

Kuraklık sonucu ürün kıtlığı ortaya çıkınca artık fakir halk için temel gıda maddelerini satın almak imkânsız hale gelmişti. Yeterince yağış alıp iyi ürün veren eyaletlerde bile halk pirinç fiyatlarının aşırı artmasından dolayı açlık sıkıntısı çekmeye başlamıştı. Bu şartlarda istenen vergilerin ödenmesi ise imkânsızlaşınca insanların topraklarına el konulmuştu.⁵⁷ Aç kalan halk daha büyük şehirlere doğru yola çıkmaya çalışmış lakin yetkililer buna da izin vermemişti. Madras'ta 25 bin kişi polis zoru ile şehir dışına çıkarılırken, Bombay ve Poona gibi şehirlere giden yollar yetkililer tarafından kapatılmıştı.⁵⁸ Hintliler her geçen gün artan tahıl fiyatları sebebi ile evlerine yemek götüremez bir çaresizlik yaşarken İngilizler umursamazlık sınırlarını çoktan aşarak adeta bu halk ile alay etmişlerdi. Kuraklığın pençesindeki ülkede

53 Davis, *Late Victorian Holocausts*, 339.

54 Davis, *Late Victorian Holocausts*, 3.

55 B. M. Bhatia, *Famines in India: A study in Some Aspects Of The Economic History Of India (1860-1965)*, (London: Asia Publishing House, 2nd Edition, 1967), 98-101.

56 British Parliamentary Papers, *Report of the Indian Famine Commission*, (part 1) Famine Relief, cd. 2591, London, 1880, 191.

57 C. Guilmoto, "Towards a New Demographic Equilibrium: The Inception of Demographic Transition in South India", *The Indian Economic and Social History Review*, 29: 3, 1992, 258.

58 Davis, *Late Victorian Holocausts*, 4.

İngiliz yetkililer kendi kraliçelerinin aynı zamanda Hindistan Kraliçesi olması onuruna bir hafta sürecek kutlamalar organize etme kararı almışlardı. Neticede yapılan kutlamalara gerek İngiliz yetkililerden gerekse Hint üst sınıfına mensup toplamda 68 bin kişi katılmıştı. Bir hafta süre ile 68 bin kişi kutlamalarda yemek yiyerek ve eğlenerek vakit geçirmişlerdi. Bir İngiliz gazeteci kıtlık döneminde organize edilen bu kutlamadan hemen sonra Madras gibi şehirlerde yaklaşık yüz bin Hintlinin açlıktan hayatını kaybettiğini ortaya çıkarmıştı.⁵⁹

Kıtlık zamanlarında halka yardım etmesi gereken kişiler ise yerel seviyedeki en alt yetkililer olarak belirlenmişti. Kasabasında kıtlığın baş gösterdiği yerel yetkililer bu durumu hükümete bildirmekle yükümlü kılınmıştı. Hükümet ise öncelikle kıtlığın ne seviyede olduğunu ve ne tür yardım yapılabileceğine karar vereceği bir süreci takip etmişti. Yardımlar direkt veya dolaylı olabilmekteydi. Direkt yardım da açlık görülen bölgedeki kişilere para yardımı ya da yemek yardımı sağlanmaya çalışılırken dolaylı yardımlarda ise vergileri azaltma ya da zirai kredi sağlama gibi önlemlerin alınmaya çalışıldığı görülmekteydi.⁶⁰ Bu tür önlemlerin yerel olarak adlandırılabilir küçük kıtlık durumlarında rahatlatıcı yönleri olsa da şayet kıtlık çok büyük seviyede ise ve kıtlık neticesinde ortaya çıkan salgınlarda binlerce insan hayatını kaybetmeye başlamış ise hiç bir faydası olmamıştı.⁶¹ İngilizler kıtlık sebebi ile zor günler geçiren halkın düzenli gıda alabilmesi için çalışma kampları oluşturmuştu. Halka bu zor günlerinde ücretsiz gıda temin etmeleri gereken İngilizler onları çalıştırmış ve karşılığında da yemek vermişti. Kamplar genellikle yerleşim bölgelerinden uzak maden veya kanal yapımının gerçekleştirildiği bölgelerde kurulmuş ve açlıktan bitkin düşen insanlar bu kamplara ulaşmak için yüzlerce kilometre yol yürümek zorunda kalmışlardı. Maalesef kamplarda sunulan gıdalar ise yine yetersiz seviyede kalmıştı. Öyle ki, Nazilerin II. Dünya savaşında Yahudiler için kurdukları kamplardan birisi olan Buchenwald'da her bir bireyin günlük 1.627 kalori alması sağlanırken İngilizlerin Hint insanı için uygun gördüğü günlük kalori miktarı 1.500 olmuştu. Günde 9 saat çalıştırılan Hintlilere 450 gram pirinç verilmişti.⁶²

İngilizlerin yardımlarının milyonlarca insanın belirli zaman aralıklarında sürekli olarak hayatını kaybetmesini önlemede etkisi yoktu. İngilizlerin kıtlıkla mücadele için bulduğu bir diğer yöntem de bu insanların düşük ücretler ile İngiliz kolonilerinde çalıştırılmasıydı. İngilizler hali hazırda kölelik kaldırıldıktan sonra kolonilerde ortaya çıkan işçi açığını kapatmak için binlerce Hintli'yi çok düşük ücretle çalıştırmak amacı ile Guyana, Sri Lanka, Natal ve Mauritius gibi kolonilerine gemilerle götürmüşlerdir. Hindistan'da ortaya çıkan kıtlıklardan dolayı yiyecek hiçbir şey bulamayan binlerce Hintli kolonilere işçi olarak gidebilmek için işçi ofislerine kayıtlarını yaptırmaktaydı.⁶³ İngilizlerin her türlü şartta kendilerine fayda sağlayacak bir yol

59 Davis, *Late Victorian Holocausts*, 3.

60 Maharatna, *The Demography Of Indian Famines*, 32.

61 R. Lardinois, "Famine, Epidemics and Mortality in South Asia: A Reappraisal of the Demographic crisis of 1876-78" *Economic and Political Weekly*, vol. 20, no.11, 1985, 454-465.

62 Davis, *Late Victorian Holocausts*, 38-39.

63 Davis, *Late Victorian Holocausts*, 112.

buldukları görülmekteydi. Normal şartlarda köyünden toprağından ayrılmak istemeyecek insanlar açlıktan ölmektense karın tokluğına çalışmak için kolonilere gitmek zorunda kalıyordu. İngilizler ise siyahî kölelerin yerine bu yeni sadık topluluğı bulmuşlardı. Kıtık zamanı dışında kolonilerde ağır şartlarda çalışmak istemeyen Hintliler zorla kaçırılarak kolonilere götürülmüşken kıtlık zamanında kendi istekleri ile kolonilere gitmek zorunda bırakılmışlardı. Kolonilerdeki bu işçileri beslemek zorunda olan İngilizler ise yine yönlerini Hindistan'a çevirmişlerdi. 1838 yılında yaşanan kıtlıkta yine binlerce insan hayatını kaybederken İngilizler binlerce ton pirinci Kalküta'dan bir diğer koloni olan Mauritius'daki Hintli işçileri beslemek için götürmüşlerdi. Aynı şekilde Seylan'da (Sri Lanka) İngiltere'ye gönderilmek üzere çay toplayan Hintli işçilerin yemeğı de kıtlıkta ölen insanların ülkesi Hindistan'dan gelmişti.⁶⁴

Kıtık zamanında yetersiz beslenmeden dolayı insanlar iskelet yığınlarına dönüşüyordu. Ülkede şişman tek canlı türü yerel yetkililer tarafından koyun kadar şişman diye tabir edilen köpeklerdi. Sokaklar cesetlerle doluydu ve başıboş köpekler ise iskelete dönmüş bu cesetlerden beslenir hale gelmişlerdi. Durum bu kadar vahim olmasına rağmen gerek İngiliz kamuoyu gerekse Hintli elit kesimden kıtlıklar saklanmıştı. Gazeteler insanların kıtlıktan değil kolera ve dizanteri gibi bulaşıcı hastalıklardan dolayı öldüklerini yazıyordu.⁶⁵ Aç kaldığı için başkasının bahçesine giren veya tahıl çalan kadın ve çocuklar öldürülmüyor ise damgalanıyor, işkence ediliyor ve burunları kesiliyordu.⁶⁶ 1878 yılında yeterince yağmura kavuşan toprak kuraklıktan kurtulmaya başlayınca Hintliler içinde bir ümit kaynağı olmuştu. Lakin ilk yağmurlardan sonra bölgede sivrisinekler inanılmaz bir şekilde çoğalmışlardır. Bunun neticesinde sıtma daha da yayılmış ve yüz binlerce köylü de bu sebeple hayatını kaybetmeye devam etmişti. Tarımsal iş gücünün kaybedilmesi ile birlikte de düzenli ziraata geçilememiş ve kuraklığın getirdiğı kısır döngü devam etmişti.⁶⁷ Sivrisineklerin bu denli çoğalmasının bir diğer önemli sebebi de İngilizlerin sulama kanallarıydı. Kıtığa çare olması gereken sulama kanalları adeta bataklıklara dönüşmüştü. Normal şartlarda yağın yağmur suları doğal olarak ırmaklara taşınırken artık sulama kanallarına taşınmıştı. Burada biriken sular bataklık ortamı oluşturmuş ve sivrisineklerin aşırı derecede çoğalmasına sebep olmuştu.⁶⁸

Hintlilerin yiyecek bulabilme ümidi ile göç etmeleri engellenmeye çalışılsa da gitmek istedikleri kasaba ve şehirlerde de durum pek farklı değildi. İnsanlar bir iş bulup, para kazanıp, yiyecek almak için çabalasalar da bu mümkün olmamıştı. İngiliz Vali Lytton bu fakir insanlara yardım etmek yerine İngiltere'nin Afganistan'a düzenleyeceği askeri operasyon için mali kaynaklar bulmaya çabalamıştı.⁶⁹ Davis'e göre 1876-1878 yılları arasında Muson yağmurlarının

64 Carey, *The Slave Trade*, xii.

65 Davis, *Late Victorian Holocausts*, 6.

66 I. Klein, "When the Rains Failed: Famine, Relief, and Mortality in British India", *The Indian Economic and Social History Review*, 21:2, 1984, pp. 196-7.; Davis, *Late Victorian Holocausts*, 46.

67 N. Nicholls, "Complex Climate-Human-Ecosystem Interactions in the 1877 El Niño", *Abstracts, Second International Climate and History Conference*, Norwich, 1998, 65-66.

68 I. Klein, "Death in India, 1871-1921", *The Journal of Asian Studies*, Vol. 32, No. 4, Aug., 1973, pp. 639-659.

69 Davis, *Late Victorian Holocausts*, 7.

yağmaması sonucu başlayan kıtlıkta 12 milyon Çinli ve 6 milyon Hintli hayatını kaybetmişti. Davis kıtlığın sebeplerinden birisinin yağmurların yetersiz yağmasının olduğunu lakin asıl sebebin Avrupalı ülkeler, Amerika ve Japonya'nın kolonilere serbest piyasa hükümlerini dayatmaları olduğunu ifade etmişti.⁷⁰

İngilizlerin serbest ticaret hükümlerini bahane ederek ücret kontrolüne izin vermemesi nedeni ile tahıl fiyatları gün geçtikçe artmaya devam etmişti. Fiyatların bu derece artırılmasındaki amaç kurak bölgelerin elinde kalan bütün ürünü alabilmek ve daha fazla para kazanılarak ihracatın devamlılığını sağlamaktır. Buda, kuraklık sonrası yaşanan kıtlıklarda daha fazla insanın hayatını kaybetmesine sebep olmuştu. İhracı hemen yapılmayıp limanlarda depolanan tahıllar fiyatların daha da artmasını sağlamıştı. Hindistan'ın İngiliz valisi bu durumun farkındaydı. Vali Lytton astronomik düzeydeki fiyat artışına kesinlikle karışılmayacağını emri altındaki memurlara ve diğer yetkililere yazılı olarak bildirmişti.⁷¹ İngilizler kıtlıklardan milyonlarca insanın öldüğünü dünya kamuoyundan da saklamışlardı. İngiliz gazeteler Hintlilerin kıtlık sebebi ile değil salgınlarda öldüğünü yazarken, kıtlıkların yaşandığı dönemde yaşanan trajedilerin kamuoyuna duyurulmasını sağlayacak bağımsız Hintli basın yayın organları mevcut değildi. Bununla birlikte kıtlıklar ile ilgili basın yayın organlarının yapmış olduğu haberleri inceleyen bir çalışmada mevcut değildi.⁷² Kıtlıkla ilgili ilk haberlerden birisi ancak 1897 yılında The Hindu adlı gazetede çıkan bir yazıydı. Buna göre gazete Hintlilere ait milyonlarca paranın lüks içinde yaşayan İngiliz yönetiminin ihtiyaçları için kullanıldığını belirtiyor ve bu paranın Hint halkı için kullanılması halinde ülkenin kalkınabileceğini ve kıtlıkların yaşanmayacağını ifade ediyordu.⁷³ Aynı gazete, yönetim ile ilgili olarak, ne zaman kıtlık tehlikesi etkisini kaybetse İngilizlerin bir sonraki kıtlık olayına kadar mutlu günlerine geri döndüğünü belirtmekteydi. Gazete kıtlık komisyonları kurulduğunu lakin İngilizlerin yapması gerekenleri hiçbir zaman yapmadığını da yazmaktaydı.⁷⁴

Dünya kamuoyunun duymadığı, İngiliz yönetiminin ise umursamadığı kıtlıklar için organize edilen yardımlar da göstermelikti. İngilizlerin organize ettiği yetersiz yardım faaliyetlerinin başarısız olmasının bir önemli nedeni de Hindistan gibi çok farklı sosyal yapısı olan bir ülkede halkın yaşam biçiminin dikkate alınmadan yapılmasıydı. Hindistan'da her Hindu birey kendi kast sistemi içinde hayatını devam ettirmekteydi. Farklı kasttan insanlar birlikte yemek yiyemezlerdi zira herbirinin kendilerini bağlayıcı hukukları vardı. Kastlar arası geçiş imkanı da yoktu. Kasttan çıkarılmak toplumda dışlanma sebebiydi. 1866 yılında Orissa'da yaşayan Hindu inancına mensup Hintliler kendilerine yardım için kurulan ortak mutfaktan yemeyi kast sistemi dolayısı ile kabul etmemişlerdi. Bölge insanı için statülerini kaybederek bir alt kasttan

70 Davis, *Late Victorian Holocausts*, 1.

71 Maitra, "British Colonials Starved to Death", 23.

72 Dan Banik, *Freedom From Famine*, (Oslo: the Department of Political Science, University of Oslo, A thesis for the Cand. Polit. Degree, 1997), 116.

73 The Hindu, Daily, "The Starving Ryot", Madras, 15 March 1897.

74 The Hindu, Daily, "The Starving Ryot", Madras, 24 March 1897.

sayılmı düşüncesi, insanların bu ortak mutfaklara gidip yemek almasına engel olmuştu. Daha alt seviyedeki fakirler için ideal olan bu yemek dağıtımı orta sınıf için bir hakaret anlamı taşıyordu. Aşağı kasttan insanlar ile beraber yemek yemesi yasak olanlar pişirilmemiş pirincin kendilerine verilmesini bunu kendi evlerinde pişirerek yiyebileceklerini ifade etmişlerdi. Bu istek İngilizler tarafından kabul edilmeyince binlerce insan evinde ölmeyi tercih etmişti.⁷⁵ Hintlilerin Kast sistemine dayalı yaşam şeklini gayet iyi bilen ve bunu her zaman kendileri için kullanan İngilizler konu yardım olunca bunu görmezden gelmişti. Hintli Müslümanlar'da İngilizlerin yardımından tam olarak faydalanamıyordu. İngilizler kıtlık bölgelerinde mutfaklar oluşturup yemek pişirmiş ve bunu daha çok Hintli kadınlara dağıtmıştı. Müslüman olan ve purda adı verilen örtüleri ile tüm vücutlarını kapatan kadınlar inançları gereği eşleri yanlarında olmadan dışarı çıkmıyorlardı. İngilizlerin kurduğu mutfaklara da bu sebepten gitmemişlerdi.⁷⁶

Sonuç

İngilizler Hint coğrafyasına geldikleri ilk günden itibaren bu bölgenin zenginliklerini sömürmeye başlamışlardır. İngilizler doğunun gözde, zengin ülkesi Hindistan ve diğer kolonileri sayesinde günümüzdeki güçlerine ulaşmıştır. İngilizler daha fazla para kazanma hırsı ile bu ülkenin kaynaklarını ve insanlarını sömürmüşlerdir. Karşılarında onları durduracak hiçbir gücün olmaması onların bu ülkeyi daha fazla tarumar etmesine imkân tanımıştır. İngilizlerin ülkeyi işgal etmeye başlamaları ile birlikte ilk olarak Hintlilere ağır vergiler yüklenmiştir. Halk bu vergileri ödemek için İngilizlerin dayattığı ihracı yapılan zirai ürünleri yetiştirmek zorunda bırakılmıştır. Temel gıda ürünleri yerine bu ürünlerin yetiştirilmeye başlanması ile birlikte ülke de gıda ihtiyacının yaşanabileceği yeni bir döneme girilmiştir. İngilizlerin ülkenin kalkınması adına inşa ettiklerini söyledikleri demiryolları ve sulama kanalları sebebi ile de halk daha fazla sömürülmüştür. Demiryolu ağının ulaştığı bölgelerde yaşayan halk İngilizlerin ticaretine daha fazla katkı sunmaya zorlanmıştır. Sulama kanallarının inşa edildiği bölgelerde yaşayan halka da ürün dayatması yapılarak ihtiyaç duyulan zirai ürünlerin üretimi engellenmiştir. Muson yağışlarının eksikliği sebebi ile kuraklık yaşanması da halkın kıtlıklara karşı savunmasız kalmasını sağlamıştır.

İngilizler doğunuz bu zengin ülkesini sömürerek zenginleşirken Hindistan ise eski güzel günlerine dönemeyecek ölçüde fakirleştirilmiştir. Ülke gerek ham madde gerekse insan kaynakları açısından sömürülmüştür. Milyonlarca insanı İngilizlerin yanlış politikaları sonucu kıtlıklarda hayatını kaybetmiştir. Bu çalışma ile de ülkede yaşanan kıtlıklar ve İngiliz politikaları arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasına çalışılmıştır. İngilizlerin kendi ticari kazanımları uğruna ülke halkını açlığa mahkum bırakacak politikalar uyguladığı görülmektedir. Halktan alınan ağır vergiler ile Hintliler fakirleşirken ürün politikası değişikliği ile de halk kuraklık gibi zor

75 Report 1867, *Report of the Commissioners Appointed to Enquire into the Famine in Bengal and Orissa in 1866*, Volumes I, II. Superintendent of Government Printing, Calcutta, 1866-1867, vii; xvii; lxxii.

76 Famine Code, *Revenue Department, N-W. Provinces and Oudh*, Revised Edition, Revenue Department, Allahabad North - Western Provinces and Oudh 1898, 20.

zamanlarda ihtiyaç duyduğu temel gıda ürünlerini alamayacak hale gelmiştir. İngilizlerin kıtlıkla mücadele de etkin önlemler almadığı görülmüştür. Ayrıca ülkenin muhtaç insanlarını diğer kolonilerinde kölelerin yerine ucuz işçiler olarak istihdam eden çıkarıcı politikalar yürüttükleri belirlenmiştir. Çalışma ile Hintlilerin en temel hakkı olan gıda maddelerinin dahi İngilizler için ticari bir kazanç dönüştürüldüğüne yönelik bilgiler sunulmuştur. Milyonlarca Hintlinin kıtlıklarda hayatını kaybetmesi ve bunun birinci dereceden sorumlusunun İngilizlerin ülkede uyguladığı sömürü politikaları olduğu daha detaylı çalışmalara konu olmalıdır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- AYKROYD, W. R., *The Conquest of Famine*, Chatto & Windus, London 1974.
- BANIK, Dan, *Freedom From Famine*, (the Department of Political Science, University of Oslo, A thesis for the Cand. Polit. Degree), Oslo 1997.
- BELIAPPA, K. C., *The Image of India in English Fiction*, B.R. Publishing Corporation, Delhi 1991.
- BHATIA, B.M., *Famines in India: A Study in Some Aspects Of The Economic History Of India (1860-1965)*, Asia Publishing House 2nd Edition, London 1967.
- BHATTACHARYA, N., "Pastoralists in a Colonial World", in Arnold, D. and Guha, R. (eds.) *Nature, Culture, Imperialism*, Oxford Univ. Press, Delhi 1996.
- BRITISH PARLIAMENTARY PAPERS, *Report of the Indian Famine Commission* (part 1) Famine Relief, ed. 2591, London 1880.
- CAIN, P J and Hopkins, A. G., *British Imperialism. Vol. 1 Innovation and Expansion 1688-1914 and Vol. 2, Crisis and Deconstruction, 1914-1990*, Longman, London 1993.
- CANNON, Geoffrey, "What Do You Think?", *World Nutrition*, Volume 5, Number 5, May 2014, pp. 472-485.
- CAREY, Henry C., *The Slave Trade, Domestic and Foreign: Why It Exists, and How It May Be Extinguished, How Slavery Grows in India*, 1853, Chapter XII.
- CAUTLEY, P. T., "Canals of Irrigation in the North-Western Provinces", *Calcutta Review*, XII, 1849, pp. 79-183.
- CHEN, M., *Coping with Seasonality and Drought*, Delhi 1991.
- DAVIS, M., *Late Victorian Holocausts: El Nino Famines and the Making of the Third World*, Verso Books, London 2000.
- DIGBY, W., "Famine Prevention Studies", ed. Lady Hope, *General Sir Arthur Cotton: His Life and Work*, London 1900.

- DRÈZE, J. "Famine Prevention in India" ed. Drèze and Sen, *Political Economy of Hunger*, Volume 2, Clarendon Press, Oxford 1990.
- DUTT, R. C., *Famines and Land Assessments*, K. Paul, Trench, Trumblubner, London 1900.
- DUTT, Romesh, *Indian Famines: Their Causes and Prevention*, P. S. King and Son, London 1901.
- FAMINE CODE, 1898, *Revenue Department, N-W. Provinces and Oudh*, Revised Edition, North - Western Provinces and Oudh, Revenue Department, Allahabad 1898.
- GOVERNMENT OF INDIA, "Note on the Measures to be adopted for the Extension of Irrigation Works in India, by aid of Special Loans to be Raised for the Purpose", *Colonel R. Strachey, Secretary to the Government of India*, Calcutta: Public Works Department February 10, 186. Despatches on Irrigation in India since Transfer of Government of India to H.M., Parliamentary Papers, 105, Calcutta 1867.
- GUILMOTO, C., "Towards a New Demographic Equilibrium: The Inception of Demographic Transition in South India", *The Indian Economic and Social History Review* 29: 3, Delhi 1992.
- HARDIMAN, D., "Introduction" *Peasant Resistance in India 1858-1914*, op. cit. 154, Delhi 1992.
- HEBERT, J. R., "Social Ecology Of Famine in British India: Lessons for Africa in the 1980's?", *Ecology of Food and Nutrition*, vol. 20, no.2, 1987, pp.97-108.
- HURD, J. I., "Railways", *Cambridge Economic History of India*, vol. 2, 1757-1970, Cambridge University Press, Cambridge 1983.
- IQBAL, Javed, "Mutiny or War of Independence? Determining the True Nature of the Uprising of 1857", *Pakistan Journal of History and Culture*, Vol.XXXI, No.1, 2010, pp. 55-70.
- KAIWAR, V., "Nature, Property and Polity in Colonial Bombay", *Journal of Peasant Studies*, 27: 2, Jan. 2000.
- KLEIN, I., "Death in India, 1871-1921", *The Journal of Asian Studies*, Vol. 32, No. 4, Aug., 1973, pp. 639-659.
- KLEIN, I., "When the Rains Failed: Famine, Relief, and Mortality in British India", *The Indian Economic and Social History Review*, 21:2, 1984.
- LARDINOIS, R., "Famine, Epidemics and Mortality in South Asia: A Reappraisal of the Demographic crisis of 1876-78", *Economic and Political Weekly*, vol.20, no.11, 1985, pp.454-465.
- LUDDEN, D., *Peasant History in South India*, Princeton, NJ 1985.
- MAHARATNA, Arup, *The Demography Of Indian Famines: A Historical Perspective*, (London School Of Economics And Political Science, University of London, Phd Thesis), London 1992.
- MAITRA, R., "British Colonials Starved to Death 60 Million-Plus Indians, But, Why?", *EIR*, July 3, 2015, pp. 20-25.
- MANNING, Richard, *Against the Grain. How Agriculture Has Hijacked Civilization*, North Point Press, New York 2004.
- MCGINN, Patrick, "Capital, 'Development' And Canal Irrigation In Colonial India", *Institute For Social And Economic Change*, Working Paper, 2009.
- MEENA, H. K., "Railway and Famines in British India", *Silpakorn University Journal of Social Sciences, Humanities, and Arts*, Vol.16(1), 2016, pp. 1-18.
- MURALI, A., *Whose Trees? Forest Practices and Local Communities in Andra, 1600-1922*, ed. David Arnold and Ramachandra Guha, Oxford University Press, Delhi 1995.
- NICHOLLS, N., "Complex Climate-Human-Ecosystem Interactions in the 1877 El Niño", *Abstracts, Second International Climate and History Conference*, Norwich 1998.

- Ó GRÁDA, Cormac, *Famine: A Short History*, Princeton University Press, Princeton 2009.
- POMERANZ, K., *The Great Divergence: China, Europe and the Making of the Modern World Economy*, Princeton, New Jersey 2000.
- PROBYN, L. C., *Is India Solvent?*, Effingham Wilson, London 1880.
- REPORT 1867, *Report of the Commissioners Appointed to Enquire into the Famine in Bengal and Orissa in 1866*, Volumes I, II., Superintendent of Government Printing, Calcutta 1866-1867.
- RIPON, Marquis of Ripon, “KG to the Marquis of Hartington”, *Viceroy’s Camp, Agra*, November 12, 1881, No 59, The Marquis of Ripon, Correspondence with the Secretary of State for India, 1881, BP7/3.
- ROBSON, Robert, *The Cotton Industry in Britain*, Macmillan, London 1957.
- ROTHERMUND, D., *An Economic History of India*, New York 1988.
- SKOUFIAS, Emmanuel, “Economic crises and natural disasters: Coping strategies and policy implications”, *World Development*, 31(7), 2003, pp. 1087-1102
- THE CORNER HOUSE, *Briefing 27: The Origins of the Third World*, December, 2002.
- THE HINDU, “The Starving Ryot”, *Daily*, Madras, 15 March 1897, 24 March 1897.
- TOMLINSON, B., “Economics: The Periphery”, *The Economy of Modern India, 1869-1970*, The New Cambridge History of India, 3:3, Table 3.7., Cambridge 1993.
- VERNON, James, *Hunger: A modern History*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge 2007.
- WALFORD, C., *The Famines of the World*, London 1878.
- WHITCOMBE, E., “Irrigation” ed. Kumar, D., *The Cambridge Economic History of India*, Volume Two: 1757- c.1970, Cambridge 1983.
- WHITCOMBE, Elizabeth, *Agrarian Conditions in Northern India: The United Provinces under British Rule, 1860-1900*, Thompson Press, New Delhi 1971.

